

ΦΑΛΑΙΝΕΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ των περισσότερων μεσογειακών χωρών πιστεύουν πως η Μεσόγειος είναι μία πολύ μικρή θάλασσα, για να φιλοξενεί μεγάλες φάλαινες. Στην Ελλάδα, ειδικότερα, συνήθιζουμε να θεωρούμε την παρουσία φάλαινών στα πελάγη μας γεγονός εντελώς περιστασιακό. Όταν ανήμερα Χριστούγεννών το 1997 οι κάτοικοι της Νέας Ηρακλείδας Καβάλας αντίκρισαν μία νεκρή πετροφάλανα 13,5 μέτρων μέσα στο λιμανάκι τους, έμειναν βέβαια έκπληκτοι. Στα Αρκαδικά Μαζώκιας Ενημέρωση ακολούθησαν τα γνωστά σάλαα γράμματα και δημοσιογράφος: "Θα ήρθε από τον Ατλαντικό...". "Θα ακολουθούσε κανένα πλοίο που... πέταγε σκουπιδιά", ισχυριζότανι που δείχνουν πόσο λίγο γνωρίζουμε το θαλάσσιο περιβάλλον μας. Κι όμως, αν κρίνουμε από τις λεπτομερείς περιγραφές του Αριστοτέλη, 2.350 χρόνια πριν, οι αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν περισσότερο από εμάς για την παρουσία μεγάλων κητιδίων στα ελληνικά πελάγη. Στο *Τον περὶ τὰ ζῷα ιστορίων*, ο Αριστοτέλης κάνει εντυπωσιακές αναφορές τόσο

στην Πετροφάλανα (*Balaenoptera physalus*) όσο και στον Φουσιτήρα (*Physeter macrocephalus*), δηλαδή στα δύο μεγάλα κητιδία που σπανιτέρ συναντώνται στα Μεσογειακά και στα ατλαντικά πελάγη.

Η πετροφάλανα είναι το δεύτερο μεγαλύτερο σε μέγεθος ζῷο του πλανήτη (μετά τη γαλιζία φάλανα). Φθάνει τα 24 μέτρα σε μήκος και τα 100 χρόνια σε ηλικία. Η πετροφάλανα που εκβροσώθηκε κοντά στην Καβάλα δεν ήταν παρὰ ένα μικράκι 8 μιλίων, περίπου, που μεγαλώνει με ρυθμὸ 3 εκατοστών και 60 κιλών τον ημερὰ! Το κοινὸ χαρακτηριστικὸ των 12 ειδῶν φάλαινων που υπάρχουν σήμερα στους οκεανούς του κόσμου είναι οι γνωστές μπαλάνες τους, που αποκαλούνται "φάλανα" στην καθαρὸς οὐσα. Λόγω της φαινομενικῆς ομοιότητάς τους με "εξωτερικά μουσικάκια" στην καθαρὸς οὐσα. Λόγω της φαινομενικῆς ομοιότητάς τους με "εξωτερικά μουσικάκια" στην καθαρὸς οὐσα. Λόγω της φαινομενικῆς ομοιότητάς τους με "εξωτερικά μουσικάκια" στην καθαρὸς οὐσα. Λόγω της φαινομενικῆς ομοιότητάς τους με "εξωτερικά μουσικάκια" στην καθαρὸς οὐσα.

μέτρα), δεν είναι φάλανα, γιατί δεν έχει μπαλάνες. Στην κάτω σελήνα του έχει δόντια και συνεπῶς κατατάσσεται στα οδοντοκίτη (Odontoceti), δηλαδή τη δεύτερη και μεγαλύτερη ομάδα κητιδίων, όπου ανήκουν ὅλα τα δελφίνια, οι ζυριοί, οι φώκαινες και μερικά ἀκόμη οδοντοφόρα κητιδία. Η ἰσχυρὸς δοντινὸς είναι συνεπῶς χαρακτηριστικὸ μὴ συμβατὸ με τον ὀρισμὸ των φάλαινων.

Από τα μέχρι τώρα στοιχεία που υπάρχουν για τις ελληνικὲς θάλασσες, οι πετροφάλανες μοιάζουν να προτιμῶν τα πελαγικά νερά του Ιονίου. Κάθε καλοκαίρι οι πετροφάλανες συγκεντρώνονται σε μία περιοχὴ που ξεκινά ἀπὸ τη βορειοδυτικὴ Κέρκυρα και εκτείνεται ἄνω τὴ νοτιοδυτικὴ Κεφαλονιά ἢ ἰσως και τὴ δυτικὴ και νότια Ζάκυνθο. Μάλιστα, πλησιάζουν τόσο κοντὰ στις δυτικὲς ακτὲς των παραπάνω νησιῶν, ὥστε η παρατήρησή τους να είναι δυνατὴ ἀκόμη κι ἀπὸ ὀριζόμενα υψομετὰ στη στερὰ! Ο λόγος που κάνει τις μεσογειακὲς πετροφάλανες να συγκεντρώνονται σε αὐτή την περιοχὴ δεν είναι ἀκόμη γνωστὸς. Θα μπορούσε να είναι τροφικὸς ἢ αναπαραγωγικὸς.

Σε ἄτι ἀφορὰ τὴν παρουσία πετροφάλαινων σε ἄλλες περιοχὲς των ελληνικῶν θαλασσῶν, υπάρχουν μόνο sporadikὲς παρατηρήσεις. Μέχρι τὸ 1997, πιστεύαμε ὅτι ἰσως οι πετροφάλανες δεν "μπαίνουν" στο ρηκό πλάτος του Ἁγίου Πελάγους. Σύντομα ὅμως διαφαινετήκαμε, ὅταν τὴ χρονιὰ που ἀκολούθησε τον ἐκβροσμὸ τῆς μικρῆς πετροφάλαινας στην Ν. Ηρακλείδα, κοπάδια πετροφάλαινων ἐμφανίστηκαν και στον Σαρωνικό και μάλιστα πολὺ κοντὰ στις ακτὲς τῆς Βουλιαγμένης, τῆς Βάρκιζας και του Λαγονησίου! Σύμφωνα και με

παρατηρήσεις Ἰταλῶν, Γάλλων και Ἰσπανῶν συναδέλφων, στο τέλος τοῦ 1997 και τῆς χρονιὰς τοῦ 1998, κάποιο πολὺ ἰδιαίτερο ὡκεανογραφικὸ φαινόμενο μεσογειακῆς κλιμακῆς πρέπει να ὀδήγησε τις πετροφάλανες πολὺ κοντὰ στις ακτὲς, κοντύτερα ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε τις τελευταίες δεκαετίες.

Λέξει να σημειωθεί ὅτι οι πετροφάλανες τῆς Ἑλλάδας και τῆς Μεσογείου γενικότερα ἀνήκουν σε ἕναν καθαρὰ μεσογειακὸ πληθυσμὸ. Πρόσφατα, ἀποδείχθηκε μὲσω συγκρίσεων ὅτι αὐτὸς ο πληθυσμὸς διαφέρει γενετικὰ ἀπὸ τον αντίστοιχο του Ἀτλαντικῶ Ὠκεανῶ. Πράγμα που σημαίνει ὅτι ἐδῶ και πολλὰ χρόνια ἡ μεσογειακὲς πετροφάλανες ὀλοκληρώνουν τον βιολογικὸ τους κύκλο ἐντὸς τῆς Μεσογείου, χωρίς να διασπαιρῶνται με πετροφάλανες του Ἀτλαντικῶ. Η ἀπομόνωση αὐτὴ δημιουργεῖ ὀσφαιρὲς ἀνομοιότητες για τὸ μέλλον τους. Οι μικροὶ πληθυσμοὶ είναι πάντα πιο εὐάλωτοι, ἀπέναντι σε ὀποιαδήποτε περιβαλλοντικὴ ἀπειλή. Σύμφωνα με τον κορυφαῖο Ἰταλὸ κητιδολόγο δρ. G. Notarbartolo di Ciara, μέχρι στιγμῆς ἔχουν φωτισαυτοπισυηθεί και καταγραφεί περίπου 500 διαφορετικὰ ἄτομα στην θάλασσα τῆς Ἰουβουρίας (τρίγωνο Μονακό-Κορσικῆς-Βορειοδυτικῆς Ἰταλίας), ὅπου παρατηρῶνται οι ὑψηλότερες συγκεντρώσεις μεσογειακῶν πετροφάλαινων, τους θερμῶς μῖνες. Με βάση κάποιες πρόχειρες εκτιμήσεις, ο συνολικὸς μεσογειακὸς πληθυσμὸς τους δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 3.000 ἄτομα. Οι πετροφάλανες σπαιρῶνται, συνεπῶς, ἕνα ἀκόμη πολὺτόμο κομμάτι ελληνικῆς και μεσογειακῆς φυσικῆς κληρονομιάς, που πρέπει να διαφυλάξουμε ὀαν κῶρη ὀσφαιμῶ. □

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πὸς μορφεὶ να ξεχωρίσει κανεὶς μία πετροφάλανα ἀπὸ ἕνα φουσιτήρα; Πριν ξεκινήσειε μία βαθιὰ κατάδυση, ο φουσιτήρας βγαίνει πάνω τὴν πελάγια ὀνὰ του ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ (δέξιά), ἐνῶ η πετροφάλανα (ἀριστερὰ και κέντρο) ποτὲ. Ἐπίσης, ο πίδακας ἐκπνοῆς τῆς πετροφάλαινας είναι πάντα καθῆτος, ἐνῶ αὐτὸς του φουσιτήρα ἔχει κλίση 45° πρὸς γὰ ἐμπρός και πρὸς τὸ ἀριστερὸ πλευρὸ του.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ